

JOAN ALBERT BAN (HAARLEM)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
15 FEBRUARI 1644
3465

Antwoord op Huygens' brief van 10 februari 1644 (3462).

Samenvatting: Geïnspireerd door de gedichten van Huygens zendt Ban hem op zijn beurt twee gedichten, beide ter ere van Utricia Ogle. Daarnaast verzoekt hij Huygens het meegezonden Nederlandse lied van eigen hand aan Utricia te willen geven, en hem daarover zowel haar als Huygens' eigen mening te geven.

Bijlagen: 1. 'In effigiem ... Utriciæ Ogle' (Ban 1644; gedicht); 2. 'Op de afbeeldingh van Joufrouw Ogle' (Ban 1644; gedicht); 3. Nederlands lied op de tekst van het Nederlandse gedicht (Ban 1644).

Bans laatste brief aan Huygens. Over een antwoord van Huygens is niets bekend.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 20x30cm, a | -; apograaf); nr. 36: Bijlage 1-2 (dubbelvel, 19x29cm, ac | -; apograaf).

Vroegere uitgaven: Vloten 4, pp. 263-265: onvolledig (<Sub alis ... nostram.>, <Tu igitur ... quod potui.>, <Heroinæ nostræ ... communica.>); pp. 264-265: bijlage 1 en 2 volledig.

— Jonckbloet 1882, [Ban] nr. 21, p. CXXVII: onvolledig (<perplacet quod ... resumpta significabo.>).

— Worp 3, nr. 3465, p. 462: onvolledig (<Unde et ... resumptâ significabo.>, <Heroinæ nostræ ... occasionem significa.>), rest samengevat.

Namen: Apollo; Jacob van Campen; Giovanni Battista Doni; Marin Mersenne; Utricia Ogle; Varro.

Titels: 'In natalem Jacobi van Campen' (Huygens 1644; gedicht); 'In effigiem ... Utriciæ Ogle' (Huygens 1644; gedicht).

Glossarium: cantus (gezing); ; , 846@J" J`H (muzikaal); resona (lied).

Transcriptie

Vir nobilissime,

Si nunquam peccat amicitia rationi innixa et amico obsequentissima, rectissimè factum estimo quod tam liberè judicium tuum de rebus meis exquiram measque operas extemporaneas proponam. Quod si et igniculi mei te inflammarint flagrantemque effecerint, magis gaudeo, ut de tuis ignibus magis calere quæam, qui, ¹crassissimo sub aëre natus, mihi quæ soli relictus, tepescere, nedum flaccescere, videor.

²Est deus in nobis, agitante calescimus ³illo, inquit ille. Ego autem secundus post te. O cœlestes flammæ tuas et divina carmina! Quibus me, vel congelatum, adèdè incendere valuisti, ut calorem cohibere non potuerim. Nempe tam dexterè versificatus es, ut maximè appositum lemma Architectis, natalitio carmine Campenium delineans, exhibueris; verissimamque ideam J-H : , 846@JVJOH heroinæ, nihil 6` : : "J@H B@<OD@Ø habentem, Misis ipsis delineaveris. Si igitur non est quærenda penula homini qui virtutem habet, ut Varro pronunciavit, injustè eam olivis fœcundissimis missam æstimaverim. ⁴Ipsaque toga non cordylæ sed thynno; non pueris, sed viris debetur. Omnia verò tibi vel ipse Apollo debet, quanto magis Apollinis mystæ. Post te autem, et sub alis tuis, poëtaster ad Apollinem venio, vel ad Apollinis filiam heroinam nostram; tuisque flammis plusculum calens, ardere non nequeo. Tu itaque meos versus tuo excipe patrocínio, et heroinæ nostræ offer, uti et cantum ipsum eodem furore natum. In quibus omnibus plus æstimari velim quod volui quam quod potui, quippe qui nil libentius in scenâ vitæ quam tyronem agere malim, ut animo, discendi cupidissimo et nunquam saturo, quantum pote satisfaciam. Unde et perplacet quod Magistrum Francum excitaveris jam nimium discipulo se subtrahentem. Quidquid porrò in Doni libris tibi oportunitum videro, lectione resumptâ

---

1. Huygens aan Ban, 10 februari 1644 (2462): '..., tam *crasso sub aëre*, et in hæc tempora *nati sumus*, ...'

2. Ovidius, *Ars amatoria*, III, 549: '*Est deus in nobis*, et sunt commercia cæli.'

3. <illo> autograaf.

4. Huygens aan Ban, 10 februari 1644 (3462): 'Sin secus judicas, non intercedo quin *cordylis togam, pænulam olivis missam* putes.'

significabo. Tuaque beneficia in me collata, Patrone optime, constantissimo amore atque obsequio demereri non desinam. Vale. Harlemi, XV Februarii MDCXLIII.

⁵Tuus servus
Jo. Alb. Bannius, 15/2/1644.

Heroinæ nostræ adjunctam resonam Belgicam, si placet, comunica; et quid tibi, illique de his videatur, per occasionem significa.

Bijlage 1

In effigiem incomparabilis heroinæ Utriciæ Ogle.

Utriciam quicumque voles cognoscere Nympham,
Non opus est oculis hancce videre tuis.
Auribus arrectis tantum auscultato canentem,
Sic erit ingenio notior illa tuo.
Mentem voce refert, fidibus vultumque canoris,
Corporis et gestum, cui decor omnis inest.
Quam pictura refert, tantum est viventis imago
Mortua, nil dicens, umbraque sola Deæ.
Mentis ab internis resonat penetralibus omnis
Gratia, quæ veram detegit Utriciam.
Hanc pingent omnes frustra: nam sola se ipsam
Voce, manumque loquens pingere Nympha valet.

13 Februarii 1644.

Bijlage 2

Op de affbeeldingh van Joufrouw Ogle.

Wil je Jonkvrouw Ogle kennen,
Ogen heb je niet van doen:
Laet haer stem u ooren mennen,
U verstandt zal haer bevroen.

Stemzangh moet haer geest vertoonen,
En het snaerspel haer gezicht;
Met 't gebaer van 't lichaem schoone,
Dat de eerglans heel verlicht.

Alle schilderij is loogen,
En het maelen van penseel:
Want haer leeven werdt getoogen
Uijt des ziels verhoolen deel.

Laet vrij alle schilders malen,

---

5. Kwalificatie, ondertekening en postscriptum autograaf.

't Is maar rook en windt en niet:
Ogle moet haerzelve vertaelen
Met haer stem, en spelend liedt.

13 Februarii 1644.

Vertaling

Edele heer,

Als de vriendschap, gebouwd op rede en een vriend toegewijd, nooit een misstap begaat, acht ik het juist gehandeld dat ik zo vrijuit uw oordeel over mijn aangelegenheden vraag en u mijn laatste werk voorleg. Als ook mijn vuurtjes u verwarmen en doen branden, verheugt mij dat des te meer, omdat ik mij ook meer aan uw vuren kan warmen, ⁶ik die, geboren onder een dikke hemel en overgelaten aan mijzelf, niet meer dan lauw schijn te worden, ja zelfs geheel schijn te verwelken.

⁷'Er is een God in ons,' en wanneer hij zich roert worden wij warm, zegt ⁸hij. Maar ik ben de tweede na u. O, hemelse vlammen van u en goddelijke gezangen! Waarmee u mij, zelfs in mijn verijdsde toestand, zo zeer hebt weten aan te steken, dat ik de warmte niet heb kunnen tegenhouden. Want u kunt alles zo goed in verzen uitdrukken, zoals u hebt laten zien met uw bijzonder treffend ⁹gedicht voor de architecten, dat [Jacob van] Campen door middel van een verjaardagslied uittekent, en u met het waarachtige ¹⁰beeld van 'de muzikale' heldin, zonder één 'zwakke frase,' als voor de Muzen zelf, hebt geschetst. ¹¹Als dan niet de regenmantel mag ontbreken voor iemand met deugd, zoals Varro het zei, zou ik het verkeerd hebben gevonden dat die naar de dikke olijven was gezonden. Die mantel is niet bestemd voor een klein tonijntje maar voor een grote tonijn; hij is niet voor kinderen, maar voor grote mannen. Maar zelfs Apollo is u alles verschuldigd, en zoveel te meer de volgelingen van Apollo. Maar nu kom ik, na u en onder uw vleugels, als rijmelaar tot Apollo en tot onze ¹²heldin, Apollo's dochter; en door mij een beetje te warmen aan uw vlammen, kan ik alleen maar zelf gaan branden. Plaats dus mijn ¹³gedichten onder uw bescherming, en bied ze onze heldin aan, zoals ook het lied zelf, uit dezelfde hartstocht ontstaan. En ik zou willen dat er meer gelet wordt op wat ik heb willen doen, dan op wat ik heb kunnen doen, ik die immers niets liever doe in het toneel des levens dan leerling te zijn, opdat ik mijn geest, hongerig naar kennis maar nooit verzadigd, zoveel mogelijk tevreden stel. Daarom bevalt het goed dat u de Franse ¹⁴meester hebt wakker geschud die zich te zeer van zijn ¹⁵leerling aan het afwenden was. Wat ik verder nog aan geschikts voor u in de ¹⁶boeken van [Giovanni Battista] Doni zal zien, zal ik u meedelen als ik de lezing ervan heb hernomen. En ik zal niet ophouden, goede beschermer, uw gunsten jegens mij door voortdurende vriendschap en toewijding te blijven verdienen. Vaarwel. Haarlem, 15 februari 1644.

Uw dienaar,
Joan Albert Ban.

Overhandig, alstublieft, bijgevoegd Nederlands lied aan onze heldin en laat mij bij gelegenheid weten wat uw en haar mening daarover is.

---

6. Huygens aan Ban, 10 februari 1644 (3462): 'Wij zijn namelijk onder een zo dikke lucht geboren, ...'

7. Ovidius, *Ars amatoria*, III, 549: 'Er is een god in ons, en wij hebben omgang met de hemel.'

8. Ovidius.

9. 'In natalem Jacobi van Campen' (Huygens, 8 februari 1644; Gedichten 3, pp. 287-288).

10. 'In effigiem ... Utriciæ Ogle' (Huygens, 8 februari 1644; Gedichten 3, p. 287).

11. Huygens aan Ban, 10 februari 1644 (3462): 'Als u anders oordeelt, kan ik er geen bezwaar tegen maken dat u het houdt voor een overkleed voor de tonijntjes of voor een regenmantel die naar de olijven is gezonden.'

12. Utricia Ogle.

13. 'In effigiem ... Utriciæ Ogle', 'Op de afbeeldingh van Joufrouw Ogle' (beide Ban, 13 februari 1644).

14. Marin Mersenne.

15. Ban.

16. Giovanni Battista Doni, *Compendio del trattato* (1635) en *Annotazioni sopra il compendio* (1640).

Bijlage 1

Op het portret van de ongelovelijke heldin Utricia Ogle

Voor ieder die de nymf Utricia wil leren kennen,
Is het niet nodig haar met uw ogen te aanschouwen.
U moet slechts met gespitste oren naar haar luisteren wanneer ze zingt,
Zo zal haar geest beter bekend zijn aan de uwe.
Zij beschrijft haar geest met de stem, en haar gezicht met melodieuw snarenspeel,
En haar lichaamshouding, waarin slechts schoonheid is.
Wat het schilderij afbeeldt, is slechts van de levende een beeld
Zonder leven, woordenloos, en slechts een schaduw van de godin.
Vanuit de binnenste ingewanden van haar geest klinkt
Alle gratie, die de ware Utricia onthult.
Haar zullen zij allen vergeefs schilderen, want slechts sprekend
Met de stem en met de hand kan de nymf zichzelf schilderen.
